

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
Одеський державний університет внутрішніх справ

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД
ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА В УМОВАХ
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО
РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

За загальною редакцією
А. В. Денисової

Видавництво
«Юридика»
2025

УДК 342.7:351.86"364"(477)

П68

Рецензенти:

Журавльов Дмитро Володимирович, заступник керівника Департаменту з питань громадянства, помилування, державних нагород — керівник управління з питань помилування Офісу Президента України, доктор юридичних наук, професор;

Катеринчук Іван Петрович, професор кафедри вогневої підготовки ОДУВС, доктор юридичних наук, професор;

Гаран Ольга Володимирівна, професор кафедри адміністративного права та господарського права Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, доктор юридичних наук, професор

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Одеського державного університету внутрішніх справ
(протокол № 12 від 30 вересня 2025 року)*

Правове регулювання дотримання прав і свобод людини та громадянина в умовах адміністративно-правового режиму воєнного стану : колективна монографія / Є. Львова, О. Жильцов, О. Пасько та ін. ; за заг. ред. А. В. Денисової. – Одеса : Видавництво «Юридика», 2025. – 840 с.

ISBN 978-617-8574-56-7

Колективна монографія присвячена комплексному аналізу правового регулювання дотримання прав і свобод людини в умовах воєнного стану в Україні. У виданні осмислено трансформацію механізмів їх забезпечення з урахуванням викликів збройної агресії. Досліджено реалізацію державної політики у гуманітарній, безпековій, правоохоронній, судовій і соціальній сферах, проблеми захисту прав дітей, цивільного населення, військовополонених, а також питання інформаційної безпеки та OSINT. Монографія адресована науковцям, юристам і практикам.

УДК 342.7:351.86"364"(477)

ISBN 978-617-8574-56-7

© Авторський колектив, 2025

© ОДУВС, 2025

Зміст

Розділ 1. Правове забезпечення державної політики в гуманітарній сфері (Львова Є.)	5
Розділ 2. Адміністративно-правове регулювання свободи пересування та вільного обрання місця проживання за умов воєнного стану в Україні (Жильцов О.)	30
Розділ 3. Психічне здоров'я як фактор національної безпеки в Україні (Пасько О., Прудка Л.)	71
Розділ 4. Роль Національної поліції України у створенні єдиного безпекового простору держави (Матвеева Л.)	110
Розділ 5. Діяльність поліції щодо забезпечення прав і свобод людини на деокупованих територіях (Берендеева А.)	136
Розділ 6. Вплив Інтернету на права дітей протягом збройного конфлікту — зарубіжний досвід (Пядишев В., Форос Г.)	177
Розділ 7. Сучасні тенденції судового захисту прав і свобод людини в умовах воєнного стану (Шерстюк Г.)	217
Розділ 8. Правова, соціально-психологічна та медична допомога потерпілим від дій країни-агресорки особам з тимчасово окупованих територій (Вайда Т.)	259
Розділ 9. Роль дозвільної системи в забезпеченні прав і свобод людини в умовах воєнного стану (Пишна А., Ульянов О.)	313
Розділ 10. Адміністративна відповідальність за порушення прав і свобод під час воєнного стану (Сірко В.)	355
Розділ 11. Кримінально-правові аспекти дотримання основних прав і свобод військовополонених і цивільного населення в умовах воєнного стану (Колб О., Конопельський В.)	392

Розділ 12. Часові обмеження суб'єктивного права інтелектуальної власності: загальні та екзистенціальні умови (Маковій В.)	452
Розділ 13. Сутність організації та документування організованої злочинної діяльності підрозділами стратегічних розслідувань (Щурат Т.)	491
Розділ 14. Дотримання прав і свобод громадян під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (Давиденко В.)	532
Розділ 15. Забезпечення оперативно-розшукової діяльності та негласних слідчих (розшукових) дій при виявленні та розкритті організованої злочинної діяльності в умовах воєнного стану (Поляков Є.)	576
Розділ 16. Аналіз та запобігання кримінальним правопорушенням в умовах загострення криміногенної обстановки (Бабенко А.)	622
Розділ 17. Дотримання прав та свобод людини державним бюро розслідувань під час військового стану (Козленко О.)	679
Розділ 18. Основні напрямки і завдання державної політики у сфері протимінної діяльності в умовах воєнного стану та під час відновлення України (Аносенков А., Коломієць Ю., Мукоїда Р., Проскурня Є.)	725
Розділ 19. OSINT та інформаційна безпека в умовах воєнного стану (Свиридюк Н., Афонін Д.)	766
Розділ 20. Використання OSINT у встановленні фактів воєнних злочинів та особи воєнних злочинців (Сіфоров О., Калугін В.)	811

Розділ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СВОБОДИ ПЕРЕСУВАННЯ ТА ВІЛЬНОГО ОБРАННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ЗА УМОВ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Олександр ЖИЛЬЦОВ

Одеський державний університет внутрішніх справ, Україна
orcid.org/0009-0003-6402-5397

Права і свободи людини і громадянина завжди були та залишаються базовими цінностями сучасних світових державах демократичного спрямування, оскільки саме вони є основою гарантування захисту гідності, особистої недоторканості та гармонійного розвитку будь-якої особи незалежно від певного соціального статусу.

Неспровокована та повномасштабна збройна агресія Росії 24 лютого 2022 року проти України призвела до колосальних змін у суспільно-політичному житті нашого суспільства, зокрема окупації окремих територій Херсонської, Запорізької, Донецької та Луганській областей, руйнувань промислової та цивільної інфраструктури майже у всіх регіонах нашої держави, і як наслідок появи значної кількості внутрішньо переміщених осіб та тих, хто тимчасово виїхав за кордон.

У зв'язку з цим виникло ряд проблем у сфері захисту та дотримання прав та свобод людини і громадянина в умовах функціонування правового режиму воєнного стану, зокрема і свободи пересування та вільного вибору місця проживання в Україні. В умовах воєнного стану, який діє на всій території нашої країни, держава стикнулася з необхідністю запровадження обмежень окремих прав і свобод людини як тимчасового явища і, в першу чергу, обмеження міграційних процесів задля створення можливості захисту основних прав і свобод людини, її життя та здоров'я, а також для забезпечення територіальної цілісності та суверенітету.

Актуальність дослідження питань обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання на території України обумовлено тим, що вони носять комплексний характер, оскільки поєднують у собі як загальнолюдський так і юридичний аспекти. З одного боку, проголошені міжнародно-правовими актами, Конституцією та чинним законодавством України принципи непорушності свободи людини у всіх її проявах, вимагають від органів публічної адміністрації створити всі необхідні умови для захисту та дотримання їх у своїй діяльності, а з іншого боку, для створення безпечного середовища, нормального функціонування владних інституцій, забезпечення виконання громадянами України своїх обов'язків, виникає необхідність тимчасово (на період дії воєнного стану) обмежити свободу окремих категорій громадян України на пересування та вільного вибору місця проживання як в інтересах держави та суспільства, так і в інтересах самої особи.

1. Адміністративно-правове регулювання та його механізм

Для з'ясування сутності, напрямів та мети адміністративно-правового регулювання обмежень свободи пересування та вільного вибору місця проживання в Україні за умов воєнного стану, в першу чергу, необхідно звернутися до розуміння самого поняття «адміністративно-правове регулювання» та дослідити його механізм.

В системі соціального регулювання значне місце належить правовому регулюванню, як складовому елементу єдиного правового механізму, за допомогою якого відбувається впорядкування суспільних відносин у всіх сферах життєдіяльності суспільства. При цьому, будучи видом соціального регулювання, яке спрямоване на упорядкування суспільних відносин, воно має свої особливості, основними з яких є те, що воно виступає різновидом державного регулювання, спираючись на примусову силу держави та здійснює регулюючий вплив на суспільні відносини за допомогою правових норм, які є основою механізму правового регулювання.

Одним із видів такого регулювання виступає адміністративно-правове регулювання, яке у широкому розумінні можна визначити як цілеспрямований вплив компетентних органів на суспільні відносини за допомогою системи норм адміністративного права з метою охорони існуючого стану правопорядку, створення належних умов для реалізації прав і свобод людини та громадянина, їх охорони та захисту. Слід погодитися з думкою окремих вчених, які вважають, що адміністративно-правове регулювання становить собою доволі складне явище, яке в нинішніх умовах перетворень трансформаційного характеру в суспільстві наповнюється новим змістом, а тому, як наукова категорія, є предметом активного дослідження вченими-правниками і потребує постійного осмислення¹ та те, що «адміністративно-правове регулювання є похідним щодо загального правового регулювання, тобто є його галузевим різновидом»².

Отже, розглянемо основні наукові підходи щодо визначення поняття «адміністративно-правове регулювання» та його сутності.

Так, В. Галунько та О. Онищук у своїй праці, досліджуючи проблеми статусу публічної адміністрації, зазначають, що адміністративно-правове регулювання — це цілеспрямований вплив норм адміністративного права на суспільні відносини з метою забезпечення за допомогою адміністративно-правових засобів прав, свобод і публічних законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства й держав³. Схожий підхід до визначення цього поняття міститься

---

¹ Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_12.pdf

² Бевзенко В.М. Сутність та поняття адміністративно-правового регулювання. *Вісник господарського судочинства*. 2006. № 3. С. 162–167.

³ Галунько В.В., Онищук О.О. Проблеми статусу публічної адміністрації. URL: <http://www.law-property.in.ua/articles/34-the-problems-of-the-status-of-public-administration.html>

у праці І. Шопіної, яка пропонує розглядати категорію «адміністративно-правове регулювання» як адміністративно-правовий вплив на суспільні відносини, що здійснюється за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів та інших правових явищ, які в сукупності становлять механізм адміністративно-правового регулювання⁴. Дещо пізніше авторка, розглядаючи співвідношення адміністративно-правового забезпечення та адміністративно-правового регулювання, звертає увагу на те, що в умовах правового режиму воєнного стану адміністративно-правове регулювання являє собою більш жорсткий спосіб впливу на правовідносини з метою приведення їх у бажаний для нормотворця стан починає переважати над адміністративно-правовим забезпеченням, базованим на принципі людиноцентризму. Так, сутність адміністративно-правового регулювання під час воєнного стану, на її думку дещо змінюється у зв'язку з необхідністю приведення системи адміністративно-правових відносин у стан, в якому забезпечується ефективна відсіч російській збройній агресії, що досягається завдяки переважанню серед адміністративно-правових інструментів засобів примусу, збільшення дискреційних повноважень органів публічної влади та обмеження на законних підставах деяких прав, свобод та інтересів фізичних й юридичних осіб⁵. Б. Мельніченко пропонує під адміністративно-правовим регулюванням публічного управління розуміти впорядкований, цілеспрямований вплив суб'єктів публічного управління на суспільні відносини у сфері управління державою⁶.

---

⁴ Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. 2012. 514 с.

⁵ Шопіна І.М. Адміністративно-правове забезпечення та адміністративно-правове регулювання: співвідношення понять. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 6. 2023. С. 550–554. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/7455>

⁶ Мельніченко Б. Адміністративно-правове регулювання публічного управління: поняття та особливості реалізації у сучасних умовах. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/4479/4787>

Значно ширше пропонує підходити до визначення сутності адміністративно-правового регулювання Д. Кошиков, виходячи з інструментального та діяльнісного аспектів. Так він розглядає цей вид правового регулювання з позиції інструментального аспекту — як сукупність адміністративно-правових норм, які регулюють управлінські суспільні відносини у сфері економічної безпеки і з позиції діяльнісного аспекту — як системний організуючий вплив спеціально уповноважених органів держави на економічні суспільні відносини за допомогою адміністративно-правових норм та інших юридичних засобів, насамперед адміністративного характеру, з метою їх захисту, вдосконалення та створення належних умов для подальшого розвитку в контексті забезпечення національної безпеки України⁷. Аналогічної точки зору дотримуються окремі вчені, які у своїх дисертаційних дослідженнях з позиції інституційного аспекту визначають адміністративно-правове регулювання як «процес застосування державними органами влади спеціальних методів впливу на функціонування суспільних відносин з приводу та певною метою»⁸ та з точки зору діяльнісного аспекту — як засновану на адміністративно-правових нормах діяльність уповноважених державою суб'єктів публічного адміністрування з метою забезпечення прав громадян, що здійснюється адміністративними методами у визначених законодавством формах⁹.

Виходячи із зазначеного, пропонуємо під адміністративно-правовим регулюванням розуміти цілеспрямований, системний, організуючий вплив спеціально уповноважених органів публічної адміністрації на суспільні відносини за допомогою комплексу

---

⁷ Кошиков Д. Сутність адміністративно-правового регулювання економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 264–268. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/6d900034-941e-4308-accf-eb6dfb35affc>

⁸ Муцко В. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2011. 82 с.

⁹ Князько Л. Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.

адміністративно-правових засобів, з метою їх захисту, вдосконалення та створення належних умов для реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства й держави.

Ефективність здійснення адміністративно-правового регулювання багато в чому залежить від механізму, що забезпечує управлінський вплив на суспільні відносини за допомогою комплексу адміністративно-правових засобів, тобто механізму адміністративно-правового регулювання. Слід зазначити, що в окремих випадках, науковці лише обмежуються переліком елементів механізму адміністративно-правового регулювання: норми адміністративного права; реалізація норм адміністративного права; адміністративно-правові відносини; юридичні факти, що викликають адміністративно-правові відносини; суб'єкти адміністративно-правових відносин¹⁰.

Не дивлячись на різні погляди дослідників щодо поняття та структури механізму адміністративно-правового регулювання, до обов'язкових елементів належать адміністративно-правові норми. Адміністративно-правові норми регламентують фактично весь процес управління — усвідомлену діяльність, пов'язану з реалізацією повноважень суб'єктів управління щодо розроблення, прийняття і впровадження державно-управлінських рішень чи послідовного здійснення управлінського циклу (планування, організації, мотивації, контролю), який впливає на зміну суспільних процесів та явищ, наближаючи їх до бажаного стану згідно з визначеними цілями¹¹. На думку С.Г. Стеценка, правові норми, які використовуються в адміністративному праві, самі по собі статичні, а в рух вони приводяться саме за допомоги механізму адміністра-

---

¹⁰ Адміністративне право України. Академічний курс : у 2 т. / відпов. ред. В.Б. Авер'янов. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. 584 с. URL: <https://kup.edu.ua/doc/administrativne-pravo-ukrajini.-akademichniy-kurs-pidruch.-u-dvoh-tomah-tom-1.pdf>

¹¹ Нагаєв В.М. Публічне адміністрування : елек. навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua//handle/123456789/4925>

тивно-правового регулювання. Автор визначає механізм правового регулювання як сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права. До вказаного механізму вчений відносить органічні (норми права, акти реалізації норм права, правові відносини) та функціональні (юридичні факти, правова свідомість і правова культура, законність, акти тлумачення норм права, акти застосування норм права) складові¹².

Автори навчального посібника з адміністративного права вважають, що норми адміністративного права, також як і норми інших галузей права, виконують функцію регулятора суспільних відносин. Вони відрізняються від норм інших галузей права тим, що предметом їх регулювання є суспільні відносини, що виникають у сфері управлінської, виконавчої та розпорядчої діяльності держави. Вони також вказують, що юридичні факти є підставою виникнення, зміни або припинення адміністративно-правових відносин. Такими юридичними фактами є дії і події. Дії — це юридичні факти, які є результатом активного волевиявлення людей. Вчені розрізняють правомірні і неправомірні дії. Правомірні дії завжди відповідають вимогам адміністративно-правових норм. Основним їх видом, характерним для адміністративно-правових відносин є юридичні акти та інші правочини, тобто такі дії що відрізняються певним рівнем формалізації та є продуктом вольової діяльності одного з контрагентів перспективного правовідношення, основною метою котрих є спричинення певних юридичних наслідків, зокрема, правовідносин¹³. Таким чином, можна констатувати, що адміністративно-правове регулювання реалізується через систему адміністративно-правових відносин, які виникають, змінюються та припиняються на підставі юридичних фактів.

---

¹² Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. С. 64.

¹³ Кісіль З.Р., Швець Д.В., Кобко Є.В. Адміністративне право : навч. посіб. Одеса : Гельветика, 2022. 934 с.

2. Нормативне закріплення та підстави обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в Україні

До системи прав та свобод людини і громадянина, визначених та гарантованих Конституції України, належить також і свобода пересування та вільне обрання місця проживання. Відповідно до ст.33. Основного Закону нашої держави, «кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну»¹⁴.

У Рішенні від 01.06.2016 р. № 2-рп/2016 Конституційний Суд України наголосив, що «серед фундаментальних цінностей дієвої конституційної демократії є свобода, наявність якої у особи є однією з передумов її розвитку та соціалізації. Право на свободу є невід'ємним та невідчужуваним конституційним правом людини і передбачає можливість вибору своєї поведінки з метою вільного та всебічного розвитку, самостійно діяти відповідно до власних рішень і задумів, визначати пріоритети, робити все, що не заборонено законом, безперешкодно і на власний розсуд пересуватися по території держави, обирати місце проживання тощо. Право на свободу означає, що особа є вільною у своїй діяльності від зовнішнього втручання, за винятком обмежень, які встановлюються Конституцією та законами України»¹⁵.

---

¹⁴ Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

¹⁵ Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016. Справа № 1-1/2016 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>

Основним нормативно-правовим актом в Україні, який прямо присвячений цьому питанню, є Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»¹⁶. У статті 3 зазначеного закону надано офіційне тлумачення наступних понять:

свобода пересування — право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають в Україні, вільно та безперешкодно за своїм бажанням переміщатися по території України у будь-якому напрямку, у будь-який спосіб, у будь-який час, за винятком обмежень, які встановлюються законом;

вільний вибір місця проживання чи перебування — право громадянина України, а також іноземця та особи без громадянства, які на законних підставах перебувають на території України, на вибір адміністративно-територіальної одиниці, де вони хочуть проживати чи перебувати;

місце перебування — житло або спеціалізована соціальна установа для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, у якому особа, яка отримала довідку про звернення за захистом в Україні, проживає строком менше шести місяців на рік або отримує соціальні послуги;

місце проживання — житло з присвоєною у встановленому законом порядку адресою, в якому особа проживає, а також апартаменти (крім апартаментів у готелях), кімнати та інші придатні для проживання об'єкти нерухомого майна, заклад для бездомних осіб, інший надавач соціальних послуг з проживанням, стаціонарна соціально-медична установа та інші заклади соціальної підтримки (догляду), в яких особа отримує соціальні послуги.

Разом з тим законодавство про свободу пересування та вільний вибір місця проживання складається і з інших законів та міжнародних договорів України. Якщо міжнародним договором України

---

¹⁶ Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

встановлено інші норми, ніж ті, що містяться у національному законодавстві, застосовуються норми міжнародного договору, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України.

Так, у ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права визначено:

1. Кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода вибору місця проживання.

2. Кожна людина має право покидати будь-яку країну, включаючи свою власну.

3. Згадані вище права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті.

4. Ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в'їзд у свою власну країну¹⁷.

Важливим в цьому аспекті є те, що стаття 64 Конституції України, закріпила норму про те, що конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України. В умовах воєнного або надзвичайного стану можуть встановлюватися окремі обмеження прав і свобод із зазначенням строку дії цих обмежень. Не можуть бути обмежені права і свободи, передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 Конституції¹⁸.

Враховуюче те, що свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні, гарантовано ст. 33 Конституції, яка відсутня у цьому переліку, можна стверджувати, що підстави для їх обмеження визначаються у нормах поточного законодавства України.

---

¹⁷ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

¹⁸ Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

Обмеження свободи пересування визначені у ст. 12 Закон України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні, відповідно до якої свободу пересування відповідно до закону може бути обмежено:

- у прикордонній смузі;
- на територіях військових об'єктів;
- у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;
- на приватних земельних ділянках;
- на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;
- на окремих територіях і в населених пунктах, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введені особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;

на тимчасово окупованих територіях.

Свобода пересування обмежується щодо:

- осіб, до яких відповідно до процесуального законодавства застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі;
- осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження волі;
- осіб, які за вироком суду відбувають покарання у виді громадських робіт, виправних робіт, пробачійного нагляду, позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, та осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, яким заборонено виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробачії;
- осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом;
- осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню;

осіб, які звернулися за наданням їм статусу біженця чи додаткового захисту і стосовно яких прийнято рішення про оформлення документів для вирішення питання щодо визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту;

іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України;

осіб, яких призвано на дійсну строкову службу до Збройних Сил України та інших, утворених відповідно до законів України, військових формувань;

іноземців, які перебувають у складі військових іноземних підрозділів і які мають статус військового.

Свобода пересування може бути обмежена і в інших випадках, передбачених законом¹⁹.

Вільний вибір місця проживання обмежується в адміністративно-територіальних одиницях, які знаходяться:

у прикордонній смузі;

на територіях військових об'єктів;

у зонах, які згідно із законом належать до зон з обмеженим доступом;

на території, де у разі небезпеки поширення інфекційних захворювань і отруєнь людей введено особливі умови і режим проживання населення та господарської діяльності;

на територіях, щодо яких введено воєнний або надзвичайний стан;

на тимчасово окупованих територіях.

Вільний вибір місця проживання обмежується щодо:

осіб, які не досягли 14-річного віку; осіб, до яких згідно із процесуальним законодавством застосовано запобіжні заходи, пов'язані з обмеженням або позбавленням волі; осіб, які за вироком суду відбувають покарання у вигляді позбавлення або обмеження

---

¹⁹ Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

волі; осіб, які згідно із законодавством перебувають під адміністративним наглядом; осіб, які згідно із законодавством про інфекційні захворювання та психіатричну допомогу підлягають примусовій госпіталізації та лікуванню; іноземців та осіб без громадянства, які не мають законних підстав для перебування на території України²⁰.

Також статтю 8. Закону України «Про правовий режим воєнного стану» передбачено, що в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, де серед інших заходів правового режиму воєнного стану визначені наступні:

запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світлового та інших видів маскування;

встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

---

²⁰ Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони²¹.

Крім цього, відповідно до ст.3. Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» тимчасово, на період дії правового режиму воєнного стану, можуть обмежуватися конституційні права і свободи людини і громадянина, передбачені статтями 30-34, 38, 39, 41-44, 53 Конституції України²². Як вбачається із зазначеного нормативно-правового акту, свобода пересування та вільний вибір місця проживання, містяться у переліку обмежень.

Серед основних нормативно-правових актів Уряду України, відповідно до яких в умовах воєнного стану запроваджуються обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання слід відзначити наступні:

– постанова Кабінету Міністрів України «Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану» від 8 липня 2020 р. № 573 (в редакції від 07.11.2023 року), відповідно до якої затверджено Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан. Згідно із п.4 зазначеної постанови, підставою для запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування є наявність реальної загрози життю і безпеці осіб, інтересам суспільства або держави, а також для забезпечення громадського порядку²³;

---

²¹ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 1647-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

²² Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

²³ Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

– постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан» України від 29 грудня 2021 р. № 1455 (в редакції від 23.09.2023 року), нормами якої передбачені підстави обмеження свободи пересування шляхом запровадження особливого режиму у вигляді комплексу заходів, які здійснюються в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан з метою недопущення несанкціонованого переміщення громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів²⁴;

– постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан» від 29 грудня 2021 р. № 1450 (набула чинності 20.01.2022 року), згідно із п.3. якої запровадження обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб здійснюється військовим командуванням на підставі указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та полягає у забороні декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, крім зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб у разі одночасного декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій воєнний стан не введено²⁵.

---

²⁴ Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#n8>

²⁵ Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан :

Слід відзначити, що окремі нормативно-правові акти, які регулюють порядок реалізації особою можливості вільно пересуватися за межі кордонів нашої держави, не містять у переліку підстав обмеження права на виїзд з України такої умови як дія правового режиму воєнного стану. Так, у статті 6 Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» надано вичерпний перелік такого обмеження, зокрема «право громадянина України на виїзд з України може бути тимчасово обмежено у випадках, коли:

1) він обізнаний з відомостями, які становлять державну таємницю, — до закінчення терміну, встановленого статтею 12 цього Закону;

3) стосовно нього у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон, — до закінчення кримінального провадження або скасування відповідних обмежень;

4) він засуджений за вчинення кримінального правопорушення — до відбуття покарання або звільнення від покарання;

5) він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням або рішенням інших органів (посадових осіб), що підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому законом, — до виконання зобов'язань або сплати заборгованості зі сплати аліментів;

9) він перебуває під адміністративним наглядом Національної поліції — до припинення нагляду;

10) він є керівником юридичної особи або постійного представництва нерезидента (згідно з відомостями з Єдиного державного реєстру, наданими відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань»), що не виконує встановленого Податковим

кодексом України податкового обов'язку щодо сплати грошових зобов'язань, що призвело до виникнення у такої юридичної особи або постійного представництва нерезидента податкового боргу в сумі, що перевищує 1 мільйон гривень, та якщо такий податковий борг не сплачено протягом 240 календарних днів з дня вручення платнику податків податкової вимоги, — до погашення суми такого податкового боргу, у зв'язку з яким таке обмеження встановлюється»²⁶.

Разом з тим, посадові особи Держприкордонслужби приймають рішення про відмову у перетинанні державного кордону на виїзд з України громадянина України на підставі інших нормативно-правових актів, таких як Закон «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»²⁷, «Про правовий режим воєнного стану»²⁸, Постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455 «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан»²⁹, норми яких встановлюють порядок перетинання державного кордону України військовозобов'язаними особами лише з окремих документально підтверджених підстав, а також листами та інформаційними повідомленнями з роз'ясненнями, які надаються Адміністрацією Держприкордонслужби.

---

²⁶ Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 № 3857-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 18. Ст. 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>

²⁷ Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1993. № 44. Ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

²⁸ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 1647-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

²⁹ Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#n8>

Отже, запровадження особливого правового режиму воєнного стану виступає підставою обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання. Конституція та чинне законодавство України, акти міжнародно-правового регулювання виступають гарантією охорони прав і свобод людини і громадянина, і серед іншого, обов'язковість нормативного закріплення можливості їх обмеження лише за наявності реально існуючих підстав, визначення вичерпного переліку таких обмежень тощо.

Обмеження свободи пересування та вільного обрання місця проживання, особливо в період діє воєнного стану, виступає необхідним елементом правової системи будь-якої правової демократичної держави світу, є запорукою захисту здоров'я та життя людини, створює режим суспільної захищеності в умовах підвищеного рівня загроз з боку агресора.

3. Адміністративно-правові заходи обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах воєнного стану в Україні

Початок широкомасштабної військової агресії російської федерації за підтримки білорусі зумовили перебудову системи публічного управління відповідно до вимог нових викликів забезпечення захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки як найважливіших функцій держави та справи всього Українського народу. Водночас ця ситуація вплинула і на спосіб реалізації державою прав, свобод та інтересів осіб приватного права, що визначається потребою мобілізації оборонних людських та матеріальних ресурсів для забезпечення захисту державності. Одним із завдань органів військового та цивільного управління в умовах воєнного стану є запровадження та здійснення заходів воєнного стану, визначених на підставі Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Так, відповідно до ст. 8 зазначеного Закону «Про правовий режим

воєнного стану» в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, серед іншого може застосовувати такі заходи правового режиму воєнного стану:

- запровадження у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світлового та інших видів маскування;

- встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

- встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, заборону або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан;

- проводити евакуацію населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони³⁰.

Фактично, впровадження вказаних заходів розпочалося з перших днів воєнних дій та активного наступу окупаційних військ з метою підвищення рівня формування оборонних ресурсів, виявлення і знешкодження внутрішніх небезпек, а також стримування просування ворожих військ ззовні. В тому числі, оперативними

---

³⁰ Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 1647-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

заходами стало обмеження свободи пересування та руху транспортних засобів як щодо перетинання державного кордону, так і меж між адміністративно-територіальними одиницями³¹.

Отже проаналізуємо більш детально, зазначені вище заходи обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах воєнного стану в Україні.

Так, відповідно до Порядку здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573³² запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування здійснюється лише за наявності реальної загрози життю і безпеці осіб, інтересам суспільства або держави, а також для забезпечення громадського порядку.

Згідно із п. 5 зазначеної Постанови, комендантська година та встановлення спеціального режиму світломаскування запроваджується шляхом видання наказу військовим командуванням або військовою адміністрацією (у разі її утворення), який доводиться до відома військових адміністрацій (у разі їх утворення) або ради оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, Мінекономіки, Мінсоцполітики, Мінінфраструктури, МОЗ, МЗС, АТ «Українська залізниця», відповідних органів Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, ДФС, ДМС, ДСНС, військових командувань, з'єднань,

---

³¹ Свобода вибору місця проживання та пересування в умовах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles>

³² Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан: постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

військових частин Збройних Сил та інших утворених відповідно до законів України військових формувань.

За своїм змістом комендантська година передбачає встановлення для громадян заборони у певний час доби перебувати на вулицях і в громадських місцях населеного пункту з метою забезпечення публічного порядку та безпеки

Зазначеним наказом призначається комендант, визначаються час, протягом якого діють комендантська година та спеціальний режим світломаскування, межі території їх запровадження, способи здійснення заходів щодо підтримання правопорядку, порядок руху залізничного, автомобільного, морського, річкового, повітряного транспорту, порядок створення, функціонування і місцезнаходження комендатури та її склад. Накази військового командування та військової адміністрації (у разі її утворення) про запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світломаскування доводяться до відома підприємств, установ, організацій та населення сільськими, селищними, міськими радами, військовими адміністраціями (у разі їх утворення) або радами оборони Автономної Республіки Крим, областей, м. Києва та Севастополя та через засоби масової інформації.

На території, де запроваджено комендантську годину, забороняється перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях осіб без виданих перепусток, а також рух транспортних засобів.

Разом з тим, дозволяється перебування у визначений період доби на вулицях та в інших громадських місцях, де запроваджено комендантську годину, без виданих перепусток особам та рух транспортних засобів Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, Національної поліції, СБУ, ДФС, ДМС, ДСНС, які залучаються до здійснення заходів під час запровадження комендантської години, транспортним засобам спеціалізованого призначення, які виконують невідкладне службове завдання, за умови ввімкнення спеціальних світлових сигнальних пристроїв,

а також адвокатам, призначеним регіональними / міжрегіональними центрами з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги затриманим у порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України та Кодексом України про адміністративні правопорушення, особам, час прибуття до яких припадає на визначений період доби, зокрема на власних транспортних засобах (п. 8 Постанови).

Для забезпечення контролю за здійсненням заходів під час запровадження комендантської години створюється система пропускового режиму та за рішенням коменданта (за погодженням з військовим командуванням) особам видаються перепустки.

Перепустка є документом, що видається в комендатурі із зазначенням строку дії та пред'являється:

громадянином України разом із документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України або її спеціальний статус;

військовослужбовцем Збройних Сил, Держспецтрансслужби, Національної гвардії, Держприкордонслужби, поліцейським Національної поліції, військовослужбовцем та працівником СБУ, працівником ДФС, ДМС, ДСНС разом із службовим посвідченням;

іноземцем або особою без громадянства разом із паспортним документом іноземця та документом, що підтверджує законність перебування на території України.

Адвокат, призначений регіональним/міжрегіональним центром з надання безоплатної правничої допомоги, пред'являє, зокрема технічними засобами електронних комунікацій, разом із документом, що посвідчує особу та підтверджує громадянство України або її спеціальний статус, або паспортним документом іноземця та документом, що підтверджує законність перебування на території України, також свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або посвідчення адвоката України та скановану копію доручення регіонального / міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної вторинної правничої допомоги (п. 9 Постанови).

Зразок та опис бланка перепустки, а також порядок виготовлення, видачі, заміни, зберігання та повернення таких перепусток, особливості їх використання на території, де запроваджено комендантську годину, встановлюються військовим командуванням або військовою адміністрацією (у разі її утворення). Перепустки, видані комендатурою, дійсні тільки в межах території, де запроваджено комендантську годину (п. 10 Постанови).

Разом з тим, згідно з п. 12. Постанови, під час комендантської години в'їзд / виїзд (вхід / вихід) на територію / з території, де запроваджено комендантську годину, здійснюється лише через визначені комендатурою блокпости. Підставою для в'їзду (входу) на територію, де запроваджено комендантську годину, є необхідність:

- участі в забезпеченні національних інтересів з метою мирного врегулювання конфлікту чи з питань гуманітарної допомоги;
- виконання дипломатичних та консульських функцій, зокрема в рамках діяльності міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна (за клопотанням або погодженням із МЗС та іншими центральними органами виконавчої влади та державними органами, відповідальними за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в міжнародних організаціях, відповідно до укладених міжнародних договорів України).

Патрулям на території, де запроваджено комендантську годину та встановлено спеціальний режим світломаскування, в установленому законодавством порядку, в порядку обмеження свободи пересування та вільного обрання місця проживання, надано право:

- перевіряти в осіб посвідчення, документи, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, або паспортні документи іноземця, особи без громадянства, документи, що підтверджують законність перебування на території України, та перепустки або свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю або посвідчення адвоката України та скановану копію доручення регіонального/міжрегіонального центру з надання безоплатної правничої допомоги для надання безоплатної

вторинної правничої допомоги, а в разі їх відсутності — затримувати відповідних осіб та доставляти в органи або підрозділи Національної поліції для встановлення особи; за потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, які ними перевозяться;

– тимчасово обмежувати або забороняти на вулицях та дорогах, окремих ділянках місцевості та в інших громадських місцях перебування або пересування осіб, рух транспортних засобів, зокрема транспортних засобів іноземних, консульських установ чи представництв міжнародних організацій; виводити осіб з окремих ділянок місцевості та об'єктів, евакуювати транспортні засоби;

– застосовувати відповідно до законодавства заходи фізичного впливу, зброю і спеціальні засоби (п. 16 Постанови).

Наступним заходом обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання є встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів.

Відповідно до Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» визначено, що громадянин України має право виїхати з України, крім випадків, передбачених цим Законом, та в'їхати в Україну (ч. 1 ст. 1); перетинання громадянами України державного кордону України здійснюється в пунктах пропуску через державний кордон України після пред'явлення одного з документів, зазначених у статті 2 цього Закону³³. Згідно зі ст. 6 вказаного Закону громадянинові України, який має паспорт, у випадках, передбачених п.п. 1-9 ч. 1 цієї ж статті, може бути тимчасово відмовлено у виїзді за кордон або у вказаних випадках паспорт може бути тимчасово затримано чи вилучено. Так, право громадянина України на виїзд з України може бути тимчасово обмежено виключно у випадках, коли: 1) він обізнаний з відомостями,

---

³³ Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 № 3857-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994. № 18. Ст. 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>

які становлять державну таємницю; 2) стосовно нього у порядку, передбаченому кримінальним процесуальним законодавством, застосовано запобіжний захід, за умовами якого йому заборонено виїжджати за кордон; 3) він засуджений за вчинення кримінального правопорушення; 4) він ухиляється від виконання зобов'язань, покладених на нього судовим рішенням або рішенням інших органів (посадових осіб), що підлягає примусовому виконанню в порядку, встановленому законом; 5) він перебуває під адміністративним наглядом Національної поліції; 6) він є керівником юридичної особи або постійного представництва нерезидента (згідно з відомостями з Єдиного державного реєстру, наданими відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань»), що не виконує встановленого Податковим кодексом України податкового обов'язку щодо сплати грошових зобов'язань, що призвело до виникнення у такої юридичної особи або постійного представництва нерезидента податкового боргу в сумі, що перевищує 1 мільйон гривень, та якщо такий податковий борг не сплачено протягом 240 календарних днів з дня вручення платнику податків податкової вимоги.

Як вбачається із вищезазначеного, цей перелік є в достатній мірі конкретизований, вичерпний, що відповідає нормативно-правовим зобов'язанням України в контексті забезпечення відповідних свобод особам, що перебувають під її юрисдикцією. Відповідно до ст. 13 Загальної декларації прав людини кожна людина має право вільно пересуватися й обирати собі місце проживання в межах будь-якої держави. Кожна людина має право залишати будь-яку країну, включаючи свою власну, і повертатися у свою країну³⁴. Ст. 12 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права гарантує кожному, хто законно перебуває на території будь-якої держави, належить, у межах цієї території, право на вільне пересування і свобода

---

³⁴ Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

вибору місця проживання. Кожна людина має право покидати будь-яку країну, включаючи свою власну. Згадані вище права не можуть бути об'єктом ніяких обмежень, крім тих, які передбачено законом, які є необхідними для охорони державної безпеки, громадського порядку, здоров'я чи моральності населення або прав та свобод інших і є сумісними з іншими правами, визначеними в цьому Пакті. Ніхто не може бути свавільно позбавлений права на в'їзд у свою власну країну³⁵. Аналогічні гарантії закріплені і у ст. 2 Протоколу № 4 до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, за якою кожен є вільним залишати будь-яку країну, включно і свою власну. На здійснення цих прав не встановлюються жодні обмеження, крім тих, що передбачені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної чи громадської безпеки, для охорони здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших осіб³⁶.

Отже, виходячи зі змісту зазначених міжнародно-правових актів, встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян має визначатися виключно законами України. Натомість, Закон України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» у ст. 6 не містить серед визначених підстав обмеження права на виїзд з України умови правового режиму воєнного стану. Хоча за змістом конституційних гарантій, таке право не має абсолютного характеру, а згідно зі ст. 64 Конституції України може бути обмежене в умовах правового режиму воєнного стану. Водночас, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина є можливим у випадках, визначених Конституцією України. Таке обмеження може встановлюватися

---

³⁵ Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

³⁶ Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 № 475-97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 40. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>

виключно законом — актом, ухваленим Верховною Радою України як єдиним органом законодавчої влади в Україні. Встановлення такого обмеження підзаконним актом суперечить ст.ст. 1, 3, 6, 8, 19, 64 Конституції України (Рішення Конституційного Суду України від 28.08.2020 р. у справі № 1-14/2020(230/20))³⁷.

На сьогоднішній день, встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів визначено Постановою Кабінетом Міністрів України «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан»³⁸, яка визначає процедуру встановлення заходів особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан (далі — особливий режим), що здійснюються військовим командуванням разом з військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

Відповідно до п. 2. Цієї Постанови, правовою основою встановлення та здійснення заходів особливого режиму є Конституція України, Закон України «Про правовий режим воєнного стану», указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, а сам особливий режим визначений

---

³⁷ Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020. Справа № 1-14/2020(230/20). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-20#Text>

³⁸ Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#n8>

як комплекс заходів, які здійснюються в Україні або її окремих місцевостях, де введено воєнний стан з метою недопущення несанкціонованого переміщення громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів.

Під час здійснення заходів з обмеження свободи пересування громадян України, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів не можуть бути обмежені права і свободи людини і громадянина, передбачені частиною другою статті 64 Конституції України³⁹, та повинні бути дотримані вимоги статей 12 і 13 Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні»⁴⁰.

Згідно з узагальненими висновками Звіту, НАЗК прийшло до висновку, що у законодавчих актах прямої або опосередкованої заборони на виїзд чоловіків за кордон не встановлено. Службові особи Держприкордонслужби при прийнятті рішення щодо заборони виїзду за межі України військовозобов'язаними чоловіками у віці від 18 до 60 років керувалися та продовжують керуватися інформацією, джерелом якої є виключно: 1) в період з 24.02.2022 до 01.04.2022 — листи Адміністрації Держприкордонслужби та інформаційні повідомлення, розміщені на офіційних веб-сайтах Кабінету Міністрів України, Держприкордонслужби; 2) в період з 01.04.2022 і дотепер — змінені після запровадження воєнного стану Правила перетинання державного кордону громадянами України, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 27.01.1995 № 57, які передбачають право перетинання державного кордону України військовозобов'язаними особами лише з окремих документально підтверджених підстав, листи та інформаційні повідомлення Адміністрації Держприкордонслужби. Винятки

---

³⁹ Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

⁴⁰ Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

з обмежень права на виїзд за кордон передбачені насамперед Правилами № 572, але крім того — листами та інформаційними повідомленнями Адміністрації Держприкордонслужби, що розміщені на офіційних веб-сайтах. При цьому існують обґрунтовані підстави вважати, що обмеження права військовозобов'язаних чоловіків на виїзд за межі України у період дії правового режиму воєнного стану запроваджено та реалізується у спосіб, що суперечить Конституції України та законам України. Попри усталене переконання у тому, що джерелом діючого обмеження є Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні», цей Указ не встановлює (не констатує) обмежень конституційних прав та свобод людини і громадянина, а лише допускає таку можливість на майбутнє, відтворюючи дослівно відповідні положення Конституції України. Також не встановлено обмеження права на виїзд за межі України ні в Указі Президента України від 24.02.2022 № 69/2022 «Про загальну мобілізацію», затвердженому Законом України від 03.03.2022 № 2105-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію», ні в Законі України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію», ні в Законі України «Про правовий режим воєнного стану», ні в жодному іншому законі України. Помилково при цьому вважати, що органам Держприкордонслужби (або Кабінету Міністрів України, Міністерству оборони України, іншим органам військового командування) повноваження обмежувати права, передбачені ст. 33 Конституції України, делеговані (надані) на підставі Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні»⁴¹.

Таким чином, органам публічної влади під час прийняття обмежень даного виду, слід керуватися статтею 33 Конституції України, у якій закріплено, що кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування,

---

⁴¹ Свобода вибору місця проживання та пересування в умовах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles>

вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну. Вільне пересування і вибір місця проживання є гарантією свободи особи, умовами її професійного та духовного розвитку⁴².

Одним із варіантів вирішення невідповідності закону окремих положень Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан», могло б бути внесення доповнень до Закону України «Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України» в частині обмежень для виїзду за межі України військовозобов'язаними чоловіками у віці від 18 до 60 років на період дії правового режиму воєнного стану.

Ще одним заходом, визначеним законом, є заборона або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан. На сьогоднішній день це питання врегульоване Постановою Кабінету Міністрів України 29 грудня 2021 р. № 1450 «Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан»⁴³.

Відповідно до цього Порядку визначено механізм встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан,

---

⁴² Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

⁴³ Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-%D0%BF#n10>

що запроваджується та здійснюється військовим командуванням разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування.

Правовою основою запровадження та здійснення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, є Конституція України, Закони України, «Про надання публічних (електронних публічних) послуг щодо декларування та реєстрації місця проживання в Україні», указ Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях, інші нормативно-правові акти.

Так, запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб здійснюється військовим командуванням на підставі указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях та полягає у забороні декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан, крім зняття із задекларованого (зареєстрованого) місця перебування чи місця проживання осіб у разі одночасного декларування (реєстрації) місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій воєнний стан не введено.

Військове командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування приймає рішення про запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб, яке негайно доводиться до відома населення через засоби масової інформації.

У рішенні зазначаються обставини, що склалися в Україні або в окремих її місцевостях, і несприятливі фактори воєнного

характеру, що створюють загрозу для населення та істотно знижують рівень забезпечення його життєдіяльності, шляхи протидії таким факторам. У рішенні також зазначаються: обґрунтування необхідності запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб; строки запровадження заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб; перелік осіб, яким забороняється або обмежується вибір місця перебування чи місця проживання; населені пункти, в яких запроваджується заборона або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб; інші заходи, що полягають у забезпеченні виконання указу Президента України про введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях⁴⁴.

Останнім із правових заходів, визначених ст. 8 Закону «Про правовий режим воєнного стану», є проведення евакуації населення у разі виникнення або загрози виникнення надзвичайної ситуації, а також із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони.

Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841, відповідно до якої визначено механізм здійснення організованого вивезення (виведення) населення із зон можливого впливу наслідків надзвичайної ситуації або надзвичайної ситуації і розміщення його поза зонами дії вражаючих факторів джерел надзвичайної ситуації у разі виникнення безпосередньої загрози життю та заподіяння шкоди здоров'ю населення, а також заходів з евакуації матеріальних і культурних цінностей, якщо виникає загроза їх пошкодження або знищення. Залежно від обстановки, що склалася під

---

⁴⁴ Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-%D0%BF#n10>

час надзвичайної ситуації, проводиться загальна або часткова евакуація населення тимчасового або безповоротного характеру⁴⁵.

Згідно із п. 3 зазначеної Постанови обов'язковій евакуації (серед іншого) підлягає населення у разі збройних конфліктів (із районів можливих бойових дій у безпечні райони). Певні особливості у цих ситуаціях має евакуація дітей, саме: «з метою захисту дітей, які перебувають у зоні воєнних дій і збройних конфліктів, в умовах воєнного стану обласні військові адміністрації за погодженням з органами військового командування на відповідній території та Координаційним штабом з проведення евакуаційних заходів та ефективного реагування на масове переміщення населення, утвореним Кабінетом Міністрів України, можуть прийняти рішення про проведення обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з їх батьками, особами, які їх замінюють, або іншими законними представниками з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії. При цьому, обов'язкова евакуація в примусовий спосіб дітей здійснюється за супроводом одного з батьків, особи, яка їх замінює, або іншого законного представника.

У випадку відмови від обов'язкової евакуації фізична особа підписує відмову від проведення обов'язкової евакуації за формою згідно з додатком 2 до зазначеної Постанови, згідно з яким особа своїм підписом підтверджує, що не бажає переміститися в іншу місцевість та має намір залишитися за місцем свого проживання, усвідомлює, що її відмова від обов'язкової евакуації може призвести до значної шкоди для здоров'я та безпеки для її особистого життя, а також зазначає про те що вона поінформована, що ця відмова не перешкоджає реалізації мною права на евакуацію з території адміністративно-територіальної одиниці до безпечних районів

---

⁴⁵ Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#Text>

у майбутньому, а також про можливі наслідки, зокрема правові, що можуть настати у зв'язку з цією відмовою.

Відмова батьків, осіб, які їх замінюють, або інших законних представників від обов'язкової евакуації в примусовий спосіб дітей з окремого населеного пункту в місцевості, де ведуться бойові дії, не допускається.

Рішення про обов'язкову евакуацію має містити інформацію про: строки проведення евакуації;

збірні та приймальні пункти евакуації;

державні органи з числа органів з евакуації, їх територіальні підрозділи, які залучаються до проведення евакуації;

контактні дані уповноважених осіб приймальних пунктів евакуації.

Про результати виконання такого рішення відповідна обласна військова адміністрація щодня інформує Координаційний штаб з проведення евакуаційних заходів та ефективного реагування на масове переміщення населення, утворений Кабінетом Міністрів України.

Масове переміщення населення виникає під час проведення обов'язкової чи загальної евакуації із зон збройних конфліктів (у тому числі в особливий період) та характеризується переміщенням великої кількості людей та/або охоплює значні території, що потрапляють до зони можливого ураження.

Організація проведення евакуації та підготовка районів для розміщення евакуйованого населення і його життєзабезпечення, а також зберігання матеріальних і культурних цінностей покладаються на Раду міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві держадміністрації, органи місцевого самоврядування та керівників суб'єктів господарювання, інших юридичних осіб.

Рішення про проведення евакуації приймають на:

державному рівні — Кабінет Міністрів України;

регіональному рівні — Рада міністрів Автономної Республіки Крим, обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації;

місцевому рівні — районні, районні у м. Києві та Севастополі держадміністрації, відповідні органи місцевого самоврядування; рівні конкретного суб'єкта господарювання, іншої юридичної особи — його керівник.

Для планування, підготовки та проведення евакуації у центральних органах виконавчої влади, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих держадміністраціях, органах місцевого самоврядування та на об'єктах господарювання утворюються органи з евакуації. До органів з евакуації належать комісії з питань евакуації, збірні пункти евакуації, проміжні пункти евакуації, приймальні пункти евакуації.

Комісії з питань евакуації відповідають за планування евакуації на відповідному рівні, підготовку населення до здійснення заходів з евакуації, підготовку органів з евакуації до виконання завдань, здійснення контролю за підготовкою проведення евакуації, приймання і розміщення евакуйованого населення, матеріальних і культурних цінностей.

На об'єктах господарювання, що потрапляють у зони можливих надзвичайних ситуацій, з чисельністю працюючого персоналу менш як 50 осіб комісії з питань евакуації не утворюються, а призначається особа, що виконує функції зазначеної комісії⁴⁶.

Заходи з евакуації в разі виникнення загрози збройних конфліктів (із районів можливих бойових дій у безпечні райони) відображаються у плані цивільного захисту на особливий період окремим розділом, де визначаються особливості проведення обов'язкової евакуації населення. Евакуація населення проводиться у безпечні райони, визначені органом, який приймає рішення про проведення евакуації.

У разі коли евакуйоване населення неможливо розмістити у безпечному районі, його частина може розміщуватися на території

---

⁴⁶ Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#Text>

регіону, суміжного з небезпечним районом, за погодженням з Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими держадміністраціями такого регіону.

Порядок розміщення евакуйованого населення визначається Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевою держадміністрацією, на території якої планується розміщувати евакуйоване населення, за заявкою органу, що приймає рішення про проведення евакуації.

Евакуйоване населення розміщується у готелях, санаторіях, пансіонатах, будинках відпочинку, дитячих оздоровчих таборах та у придатних для проживання будівлях підприємств, установ та організацій незалежно від форми власності.

Розміщення евакуйованого населення здійснюється за встановленими видами та обсягами послуг з його життєзабезпечення.

Фінансування заходів з евакуації здійснюється за рахунок коштів, передбачених відповідно до вимог законодавства для ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, у визначеному Кабінетом Міністрів України порядку.

Таким чином, виключний перелік заходів правового режиму воєнного стану закріплений у ст. 8 зазначеного Закону «Про правовий режим воєнного стану».

Конституція України гарантує свободу пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом. Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Вільне пересування і вибір місця проживання є гарантією свободи особи, умовами її професійного та духовного розвитку.

Право на свободу є невід'ємним та невідчужуваним конституційним правом людини і передбачає можливість вибору своєї поведінки, робити все, що не заборонено законом, безперешкодно і на власний розсуд пересуватися по території держави, обирати місце проживання за винятком обмежень, які повинні встановлюватися виключно законом.

Список використаних джерел:

1. Городецька І.А. Сутність адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу. *Форум права*. 2016. № 1. С. 60–66. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_1_12.pdf1
2. Бевзенко В.М. Сутність та поняття адміністративно-правового регулювання. *Вісник господарського судочинства*. 2006. № 3. С. 162–167.
3. Галуцько В.В., Онищук О.О. Проблеми статусу публічної адміністрації. URL: <http://www.law-property.in.ua/articles/34-the-problems-of-the-status-of-public-administration.html>
4. Шопіна І.М. Адміністративно-правове регулювання управління органами внутрішніх справ України : дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.07. 2012. 514 с.
5. Шопіна І.М. Адміністративно-правове забезпечення та адміністративно-правове регулювання: співвідношення понять. *Аналітично-порівняльне правознавство*. № 6. 2023. С. 550–554. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/handle/1234567890/7455>
6. Мельниченко Б. Адміністративно-правове регулювання публічного управління: поняття та особливості реалізації у сучасних умовах. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/expert/article/view/4479/4787>
7. Кошиков Д. Сутність адміністративно-правового регулювання економічної безпеки держави. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 6. С. 264–268. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/6d900034-941e-4308-accf-eb6dfb35aff>
8. Муцко В. Адміністративно-правове регулювання безпеки дорожнього руху в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Одеса, 2011. 82 с.
9. Князько Л. Адміністративно-правове регулювання в галузі соціального захисту населення : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2010. 20 с.

10. Адміністративне право України. Академічний курс : у 2 т. / відпов. ред. В.Б. Авер'янов. Київ : Юридична думка, 2004. Т. 1. 584 с. URL: <https://kup.edu.ua/doc/administrativne-pravo-ukrajini-akademichniy-kurs-pidruch.-u-dvoh-tomah-tom-1.pdf>

11. Нагаєв В.М. Публічне адміністрування : елек. навч. посіб. Харків : ХНАУ, 2018. 278 с. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/4925>

12. Стеценко С.Г. Адміністративне право України : навч. посіб. Київ : Атіка, 2007. 624 с.

13. Кісіль З.Р., Швець Д.В., Кобко Є.В. Адміністративне право : навч. посіб. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. 934 с.

14. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення третього речення частини першої статті 13 Закону України «Про психіатричну допомогу» (справа про судовий контроль за госпіталізацією недієздатних осіб до психіатричного закладу) від 1 червня 2016 року № 2-рп/2016. Справа № 1-1/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v002p710-16#Text>

16. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні : Закон України від 11 грудня 2003 року № 1382-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>

17. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : Міжнародний документ від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text

18. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015. № 1647- III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

19. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 року № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

20. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

21. Про затвердження Порядку встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також руху транспортних засобів в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1455. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1455-2021-%D0%BF#n8>

22. Про затвердження Порядку встановлення заборони або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 29 грудня 2021 р. № 1450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1450-2021-%D0%BF#>

23. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України : Закон України від 21.01.1994 № 3857-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1994, № 18, ст. 101. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3857-12#Text>.

24. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію : Закон України від 21.10.1993 № 3543-XII. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1993, № 44, ст. 416. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text>

25. Свобода вибору місця проживання та пересування в умовах правового режиму воєнного стану. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles>

26. Порядок здійснення заходів під час запровадження комендантської години та встановлення спеціального режиму світло-маскування в окремих місцевостях, де введено воєнний стан : постанова Кабінету Міністрів України від 8 липня 2020 р. № 573. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>

27. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text

28. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції : Закон України від 17.07.1997 № 475-97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997, № 40, Ст. 263. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/475/97-%D0%B2%D1%80#Text>

29. Рішення Конституційного Суду України від 28 серпня 2020 року № 10-р/2020 Справа № 1-14/2020(230/20) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-20#Text>

30. Про затвердження Порядку проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 р. № 841. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/841-2013-%D0%BF#Text>

Анотація

У розділі досліджуються питання, пов'язані із обмеженням свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах функціонування правового режиму воєнного стану в Україні.

Проаналізовано зміст адміністративно-правового регулювання та складові елементи його механізму, визначено сучасний стан нормативного закріплення та підстав обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах воєнного стану в Україні, а також з'ясовано зміст адміністративно-правових заходів обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах воєнного стану в Україні.

Особливу увагу приділено правовому режиму комендантської години, проблемним питанням встановлення особливого режиму в'їзду і виїзду, обмеження свободи пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, запровадженню заборон або обмеження на вибір місця перебування чи місця проживання осіб на території, на якій діє воєнний стан та проведенню евакуації населення із зон збройних конфліктів (з районів можливих бойових дій) у безпечні райони.

Зроблено висновок про необхідність неухильного дотримання органами державної влади вимог міжнародно-правових актів, Конституції та законів України щодо встановлення підстав обмеження свободи пересування та вільного вибору місця проживання в умовах функціонування

Правове регулювання дотримання прав і свобод людини та громадянина в умовах адміністративно-правового режиму воєнного стану

правового режиму воєнного стану в Україні, неприпустимості суперечностей норм підзаконних правових актів в урегулювання зазначених питань вимогам закону.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання; механізм адміністративно-правового регулювання; свобода пересування; вільний вибір місця проживання; обмеження прав і свобод; правовий режим воєнного стану; заходи правового режиму воєнного стану.

Наукове видання

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДОТРИМАННЯ
ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ ТА ГРОМАДЯНИНА
В УМОВАХ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ**

Колективна монографія

Верстка *Н. Ковальчук*

Обкладинка *А. Юдашкіна*

Технічне редагування *О. Гринюк*

ЮРИДИКА
ВИДАВНИЦТВО

Підписано до друку 07.10.2025 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Warnock. Цифровий друк.
Ум. друк. арк. 48,83. Наклад 300.
Замовлення № 085м-1125.
Віддруковано з готового оригінал-макета.

Видавництво і друкарня – Видавництво «Юридика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1
Телефони: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@juridica.od.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7653 від 18.08.2022 р.